

Asia

Energiaunionin tilaa koskeva katsaus 2015

Kokous

U/E/UTP-tunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komissio antoi energiaunionin tilaa 2015 koskevan tiedonannon 18.11.2015.

Tiedonanto esiteltiin energianeuvostolle 26.11.2015. Raportti tullaan esittelemään myös mm. ympäristö- ja liikenneneuvostoille sekä maaliskuun 2015 Eurooppa-neuvoston päätelmien mukaisesti joulukuun 2015 Eurooppa-neuvostolle.

Suomen kanta

Energiaunioni antaa mahdollisuuden tarkastella energiapolitiikkaa kokonaisvaltaisesti ja keskittyä EU-tasolla olennaiseen kaventamatta jäsenvaltioiden mahdollisuuksia omaehtoiseen ja kustannustehokkaaseen energiapolitiikkaan. Alueellisen yhteistyön osalta Suomi korostaa, että yhteistyön tulisi olla luonteeltaan jäsenvaltioiden välistä avoimuutta sekä tiedonvaihtoa keskittyen oleellisiin energiapolitiikan sektoreihin, kuten energian sisämarkkinoiden kehittämiseen. Uusiutuvan energian tavoitteiden asettamisessa ja saavuttamisessa alueellisen yhteistyön tulisi perustua jäsenvaltioiden vapaaehtoisuuteen.

Suomi on painottanut, että hallinnollisen taakan keventäminen ja raportoinnin yksinkertaistaminen ovat hallintomallin toteuttamisessa avainasemassa. Suomi pitää tärkeänä jäsenvaltioiden omistajuuden säilymistä kansallisten energia- ja ilmastosuunnitelmien valmistelussa, päivittämisessä ja erityisesti niistä käytävässä EU-tason dialogissa.

Vähähiiliseen talouteen siirtyminen

Päästökauppa on keskeinen EU-tason mekanismi, jonka avulla pyritään varmistamaan että EU saavuttaa vuodelle 2030 asetetut päästövähennystavoitteet. Suomen kannalta päästökaupan hiilivuotoa ja ilmaisjakoa koskevat säännöt ovat keskeisiä teollisuuden kilpailukyvyille. Suomen tavoitteena on, että hiilivuotosäännöillä turvataan energiaintensiivisen vientiteollisuuden kilpailukykyä. Ilmaisjaon pohjana olevien vertailuarvojen tulisi kannustaa teknologisiin innovaatioihin ja palkita tehokkaimpia laitoksia, mutta samalla niiden tulisi olla realistisia ja niiden saavuttaminen tulisi olla mahdollista koko EU:n alueella.

Päästökauppaan kuulumattomien sektorien eli taakanjakosektorin osalta Suomen tavoitteena on, että tulevassa jäsenmaakohtaisessa taakanjaossa kustannustehokkuus huomioidaan mahdollisimman vahvasti Eurooppa-neuvoston vuoden 2030 tavoitteita

koskevien linjausten mukaisesti. Niin sanotun LULUCF-sektorin asemaa koskevaan ratkaisuun Suomi pyrkii vaikuttamaan siten, että nielujen laskentasäännöissä huomioidaan metsäisten maiden erityispiirteet.

Uusiutuvan energian hyödyntäminen parantaa osaltaan myös EU:n ja Suomen energiaturvallisuutta korvattaessa tuontienergiaa. Suomen tavoitteena on lisätä uusiutuvan energian käyttöä myös vuoden 2020 jälkeen. Suomi ajaa EU-tason sääntelyyn perustuvia kannustimia kehittyneille liikenteen biopolttoaineille. Suuria muutoksia biopolttoaineita koskeviin RES- ja ILUC-direktiivin kestävyyskriteereihin ei haluta, koska jatkuvat muutokset luovat epävarmuutta investoijille ja markkinoille. Kestävästi tuotetun bioenergian laskennallinen 0-päästöisyys on säilytettävä, koska bioenergian päästöt lasketaan jo maankäyttösektorilla ja päästöjen laskentaa toiseen kertaan on vältettävä. Metsäbiomassan kestävyydelle ei tule asettaa erillisiä vain energiakäyttöä koskevia kestävänsä metsänhoidon kriteereitä.

Energiatehokkuus

Energiatehokkuudessa ja energiatehokkuusdirektiiviä uudistettaessa on tärkeää turvata Suomen hyvän, vapaaehtoisuuteen perustuvan energiatehokkuusjärjestelmän, erityisesti energiatehokkuussopimusten soveltuvuus myös jatkossa direktiivin toimeenpanossa velvoiteohjelman vaihtoehtona. Muutenkin energiatehokkuustoiminnassa on korostettava kustannustehokkuutta sekä jäsenvaltioiden erityispiirteitä ja erilaisia lähtötilanteita.

Lämmitys- ja jäähdytysstrategiassa ja sen pohjalta jatkuvassa valmistelussa on syytä korostaa EU:n lämmitys- ja jäähdytyssektoreiden eroavaisuuksia jäsenvaltioiden kesken. EU:ssa keskimäärin pääosa lämmityksestä ja jäähdytyksestä on päästökaupan ulkopuolella ja perustuu suoraan fossiilisten energioiden käyttöön, kun Suomessa ja muissa kaukolämpöä paljon hyödyntävissä maissa tilanne on päinvastainen. Keski-Euroopassa yleinen suora kaasulämmitys puuttuu Suomesta lähes kokonaan.

Täysin yhdentyneet energian sisämarkkinat

Hyvin toimivat Euroopan laajuiset sähkön sisämarkkinat ovat paras tapa varmistaa kuluttajien sähkönsaanti mahdollisimman kustannustehokkaasti. Markkinoiden tulee olla riittävän joustavat, jotta voimakkaasti lisääntyvä vaihteleva, uusiutuviin energialähteisiin perustuva sähköntuotanto voidaan integroida järjestelmään. Suomi pitää tärkeänä, että uutta markkinamallia kehitettäessä huomioidaan maat, jotka ovat investoineet jo runsaasti älyjärjestelmiin.

Energiaturvallisuus, solidaarisuus ja luottamus

Suomi pitää hyvänä, että ilmastokysymysten rinnalla energiaunionissa korostetaan EU:n energiapolitiikan kahta muuta pilaria eli toimitusvarmuutta ja kilpailukykyä. Erityisesti lainsäädännön ja politiikan yhteisvaikutukset yksittäisille sektoreille tulee huomioida nykyistä paremmin.

EU:n energiaturvallisuutta parannetaan parhaiten toimivien energian sisämarkkinoiden luomisen kautta. Keskeistä on, että EU:n energiaturvallisuutta parannetaan mahdollisimman markkinaehtoisin toimin. Energiaturvallisuuden edistämiseksi on sekä alueellinen että kansallinen ulottuvuus. Suomi korostaa energiaturvallisuuskeskustelussa biomassan, kehittyneiden biopolttoaineiden ja turpeen merkitystä energiaturvallisuuden parantamisessa kotoperäisinä energialähteinä. Energiatehokkuus on kustannustehokas keino edistää myös energiaturvallisuutta.

Tutkimusta, innovointia ja kilpailukykyä edistävä energiaunioni

Uuden energiateknologian kehittäminen ja käyttöönotto on edellytys energiapolitiikan tavoitteiden saavuttamiselle. EU:n tutkimus- ja kehitystoiminnan tulee erityisesti keskittyä niille tutkimuksen alueille, joissa yhteisötason toiminta tuo lisäarvoa, sekä suuren riskiluokan hankkeisiin ja laajoihin demonstraatiohankkeisiin. Komission kokonaisvaltaisempi tapa tarkastella energiateknologian kehittämistä on tervetullut.

Suomen kannalta on erityisen tärkeää, että EU luo edellytyksiä innovatiivisten liikenteen biopolttoaineiden kehittämiseksi ja markkinoille. Suomi pitää hyvänä, että EU pyrkii saavuttamaan ja ylläpitämään johtoasemaansa energiateknologian tutkimuksessa ja kehityksessä. Lisäksi teknologianeutraalisuus on tärkeää.

Suomi ottaa erikseen kantaa energiaunionin alla annettaviin tiedonantoihin ja lainsäädäntöehdotuksiin.

Pääasiallinen sisältö

Ensimmäistä kertaa julkaistava komission tiedonanto energiaunionin tilasta käy läpi viimeisen yhdeksän kuukauden aikana tehdyt merkittävimmät edistysaskeleet energiaunionin kussakin ulottuvuudessa sekä tärkeimmät suunnitelmat tästä eteenpäin. Vuosi 2016 tulee olemaan erityisen tärkeä energiaunionin tavoitteiden edistämiseksi. Silloin energiaunionistrategian visiot tullaan muuttamaan EU-tason lainsäädäntöehdotuksiksi.

Tiedonannon liitteenä on päivitetty lista yhteisen edun mukaisista hankkeista (PCI2-lista), ohjeistus kansallisista yhdennetyistä energia- ja ilmastosuunnitelmista sekä lista keskeisistä indikaattoreista, joilla seurattaisiin energiaunionin tavoitteiden etenemistä. Ohjeistus yhdennetyistä kansallisista energia- ja ilmastostrategioista antaa jäsenvaltioille suuntaviivat kansallisten suunnitelmien kehittämiseen 2030 tavoitteiden näkökulmasta. Luonnokset tulisi olla valmiina 2017, viimeistelty vuonna 2018 ja suunnitelmat toimeenpantu hyvissä ajoin ennen vuotta 2021. Kansallisissa suunnitelmissa on myös otettava huomioon alueellisten kuulemisten tulokset alueilla, jotka hyötyisivät tiiviimmästä yhteistyöstä naapurijäsenvaltioiden kanssa. Vuonna 2016 komissio tulee esittämään ohjeet siitä, miten alueellista yhteistyötä voidaan vahvistaa ja miten komissio voi tukea alueellista lähestymistapaa.

Jäsenvaltioiden kanssa käydyn yhteistyön pohjalta on muodostettu tiedonannon liitteenä olevat indikaattorit. Energiaunionin edistymisen seuraamiseen on luotava kattava seurantajärjestelmä, joka perustuu keskeisiin indikaattoreihin ja jäsenvaltioiden joka toinen vuosi antamiin kertomuksiin kansallisten suunnitelmien etenemisestä. Komissio arvioi etenemistä EU-tasolla vuosittaisessa energiaunionin tilaa koskevassa katsauksessaan sekä tarvittaessa ehdottaa politiikkaa ja toimenpiteitä, joilla varmistetaan energiaunionin tavoitteiden toteutuminen.

Perustuen nykyisistä raportointikäytännöistä tehtävään toimivuustarkastukseen ja keskusteluihin jäsenvaltioiden, parlamentin ja sidosryhmien kanssa, komissio tulee 2016 esittämään raportoinnin virtaviivaistamista ja hallinnollisen taakan keventämistä.

Johtopäätöksiä

EU on saavuttamassa vuodelle 2020 asetetut kasvihuonekaasupäästötavoitteet. Jäsenvaltioista 19 näyttää ylittävän uusiutuvan energian tavoitteensa, osa jopa huomattavassa määrin. Ei-päästökauppasektorin osalta 24 jäsenvaltion odotetaan saavuttavan kansalliset tavoitteet nykyisillä politiikkatoimilla.

Jäsenvaltioiden yhteenlasketut toimet vastaavat vain 17,6 prosentin primäärienergian säästöä verrattuna vuotta 2020 koskevaan vertailuskenaarioon. Komissio on kuitenkin optimistinen, että 20 % energiatehokkuustavoite voidaan saavuttaa, jos nykyinen EU lainsäädäntö pannaan asianmukaisesti ja kokonaisuudessaan täytäntöön. Useimpien jäsenvaltioiden tulisi nostaa kunnianhimoaan.

Tukkumarkkinoiden avaaminen kilpailulle on edistynyt hyvin. Jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin suuria eroja. Jäsenvaltioista 22 on saavuttanut tai saavuttamassa vuodeksi 2020 asetetun sähköverkkojen yhteenliittymistä koskevan 10 % tavoitteen.

EU edistyy energialähteiden, -reittien ja -toimittajien monipuolistamisessa. Kuitenkin esim. Bulgaria, Slovakia ja Suomi ovat edelleen täysin tai pääosin riippuvaisia Venäjältä tulevista toimituksista. Komissio näkee, että etenkin Baltian maat ja Suomi on yhdistettävä entistä paremmin Keski-Euroopan kaasumarkkinoihin. Lisäksi tulee varmistaa, että kaikki jäsenvaltiot pääsevät hyötymään nesteytetyn maakaasun tuomista mahdollisuuksista.

Useat jäsenvaltiot (esim. Suomi, Itävalta, Tanska) ovat toteuttaneet merkittäviä toimenpiteitä, joilla edistetään innovointia ja liiketoimintamahdollisuuksia energiatehokkuuden ja vähähiilisen teknologian alalla. Viimeisen viiden vuoden aikana EU-alueelle on syntynyt melkein puoli miljoonaa uutta työpaikkaa uusiutuvan energian alalle.

Jatkotoimet

Vähähiiliseen talouteen siirtyminen

Heinäkuussa 2015 komissio julkaisi ehdotuksensa päästökauppajärjestelmän tarkistamiseksi ja tiedonannon uudesta energiamarkkinamallista. Kuluneena vuonna päästiin myös sopuun markkinavakaussmekanismista.

Vuoden 2016 ensimmäisellä puoliskolla komissio tulee tekemään ehdotuksen ei-päästökauppasektorin taakanjaosta sekä LULUCF-sektorin sisällyttämisestä EU:n energia- ja ilmastopolitiikan 2030-kehikkoon. Komissio tulee myös julkaisemaan tiedonannon liikennesektorin muuttamisesta vähähiiliseksi, jota seuraa useita aiheeseen liittyviä ehdotuksia. Lisäksi 2016 julkaistaan ehdotus uusiutuvan energian direktiivistä ja bioenergian kestävyyspolitiikasta.

Energiatehokkuus

Heinäkuussa 2015 komissio julkaisi ehdotuksensa energiamerkintädirektiivin uudistamiseksi. Myöhemmin tänä vuonna komissio julkaissee ekologista suunnittelua koskevan työsuunnitelman. Alkuvuonna 2016 on odotettavissa EU:n lämmitys- ja jäähdytysstrategia. Myöhemmin vuonna 2016 komissio tulee antamaan ehdotuksen myös energiatehokkuusdirektiivin päivittämisestä.

Täysin yhdentyneet energian sisämarkkinat

Sisämarkkinoiden yhdistymisessä on tapahtunut paljon edistystä: Huhtikuussa 2015 Malta yhdistettiin Italian sähköverkkoon. Suomen ja Viron välisen Estlink-kaapelin sekä Liettuan ja Ruotsin välisen Nordbalt-kaapelin valmistumisen myötä Baltian maat pääsivät osallistumaan Nordpool-sähkömarkkinoille. Vuonna 2016 infrastruktuuriprojekteja, etenkin yhteisen edun mukaisia hankkeita (PCI) viedään eteenpäin.

Tiedonannon liitteenä oleva PCI2-lista luettelee ne hankkeet, joita tarvitaan kiireellisesti EU:n energiapolitiikan tavoitteiden saavuttamiseksi. Komissio julkaisee vuonna 2016 tiedonannon tarvittavista toimenpiteistä sähköverkkojen yhteenliittämistä koskevan 15 % tavoitteen saavuttamiseksi vuoteen 2030 mennessä.

Lainsäädäntöehdotus energiamarkkinamallista ja sähkön toimitusvarmuusdirektiivin uudelleen tarkastelu tullaan antamaan 2016.

Energiaturvallisuus, solidaarisuus ja luottamus

Kesällä 2015 hyväksyttiin neuvoston päätelmät energiadiplomatiasta. Euroopan unionin energiaturvallisuus on läheisesti linkittynyt naapurimaiden kanssa. Merkittävä rooli on esim. Energiayhteisöllä.

Vuonna 2016 on odotettavissa kaasun toimitusvarmuusasetuksen uudistaminen. Komissio julkaisee myös strategiat nesteytetystä maakaasusta ja kaasun varastoinnista sekä ehdottaa hallitusten välisiä sopimuksia koskevan päätöksen tarkistamista.

Tutkimusta, innovointia ja kilpailukykyä edistävä energiaunioni

Tutkimus, innovaatiot ja kilpailukyky ovat tärkeitä energiamuutoksen ajureita. 2015 komissio julkaisi SET-Plan tiedonannon. Päästökauppadirektiivin päivittämisen yhteydessä komissio ehdotti uutta innovointirahastoa ja nykyaikaistamisrahastoa. Vuonna 2016 huomiota tullaan kiinnittämään eritoten tehokkaampaan koordinointiin energiaunionin, digitaalisten sisämarkkinoiden ja kiertotalouden välillä.

Osana vuoden 2016 energiaunionin tila -pakettia, komissio tulee esittämään tutkimusta, innovaatioita ja kilpailukykyä edistävän yhdenmetytyn energiaunionistrategian. Tämä tulee heijastelemaan julkisen konsultaation tuloksia kolmella keskeisellä alueella: energiateknologioissa, liikenteessä ja maailmanlaajuisessa kilpailukyvyssä.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Käsittely Euroopan parlamentissa

Kansallinen valmistelu

Energia- ja EURATOM -jaosto, kirjallinen menettely 16.–18.12.2015
Ympäristöjaosto, kirjallinen menettely 16.–18.12.2015

Eduskuntakäsittely

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Taloudelliset vaikutukset**Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät****Asiakirjat**

KOM(2015) 572 lopullinen

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Työ- ja elinkeinoministeriö, asiantuntija Reetta Sorsa, reetta.sorsa@tem.fi, p. 029 504 8280

Työ- ja elinkeinoministeriö, teollisuusneuvos Petteri Kuuva, petteri.kuuva@tem.fi, p. 029 506 4819

EUTORI-tunnus

EU/2015/1603

Liitteet**Viite**

Asiasanat	energia, energian toimitusvarmuus, energiatehokkuus, ulkosuhteet; energia, uusiutuvat energianlähteet
Hoitaa	TEM, UM
Tiedoksi	ALR, EUE, LVM, MMM, OKM, PLM, SM, TRAFI, VM, VNK, YM
